

II työryhmä: Maaseutupolitiikka ja maaseutututkimus

PERTTI RANNIKKO

Karjalan tutkimuslaitos, Joensuun yliopisto

Vuoden 1991 maantieteen päivillä Tampereella keskusteltiin yhdessä työryhmässä siitä, onko maantiede liialti suuntautunut maaseudun kylien ja kuntien tutkimiseen. Työryhmän työstä Terraan (2/1992) raportoinut Arto Haveri ja muut nuoret maantieteilijät vaativat tutkimuksen painopisteen siirtämistä kaupunkiseutuun, koska ne kantavat »yhä suuremman vastuun yhteiskunnan uudistumisesta ja kehittämisestä». Joensuun päivät osoittivat että suuri joukko maantieteen jatko-opiskelijoista näyttää olevan heidän kanssaan eri mieltä maaseutututkimuksen jälkijättöisyydestä. Maaseutupolitiikan ja maaseutututkimuksen työryhmässä kuultiin kaikkiaan 12 hyvin valmisteltua ja tuoretta esitelmää, joista missään ei ollut merkkiäkään Haverin ja kumppaneiden pelkäämästä »impivaaralaisuudesta». Maaseutu-maantiede on uusiutunut varsin nopeasti, sillä sekä vanhahtava maatalous- ja maatilakeskeinen tutkimushaara että 70-luvun kylätoimintakeskeinen tutkimus ovat saaneet väistyä uudempien tutkimussuuntausten tieltä.

Maataloutta ja maatiloja koskettelevia esitelmiä toki kuultiin työryhmässä, mutta ne käsitelivät aihettaan nykyaikaisesti ja tulevaisuussuuntautuneesti. **Heikki Susiluoma** tarkasteli luonnonmukaista viljelyä maaseudun itsesuojelustrategiana, **Maarit Sireni** monitoimisuuden ja tulolähteiden yhdistämisen luomia mahdollisuuksia laajemmasta eurooppalaisesta näkökulmasta. Vaikka kylätoiminnasta ei puhuttukaan, oli omatoimisuus esillä. **Matti Mäki** esitteli tutkimustaan, jossa tarkastellaan kustannussäästöjen aikaansaamista kuntien ja seurojen omatoimisten investointien avulla.

Maaseudun erityiskysymyksiä käsitteleviä puheenvuorojen lisäksi kuultiin myös maaseutupolitiikan ja maaseutututkimuksen kokonaishahmotuksia. **Lauri Kuukasjärvi** jäseni osuvasti ja hauskesti viime vuosikymmenien maantieteellisen maaseutututkimuksen »paradigmoja». Hän käytti niistä seuraavia nimityksiä: maantieteellinen, regionalistinen, suunnitteellinen, gebhardilainen, demokraattinen ja uuden spatiaalisen rakenteen paradigma. Hautamäkeläisen kylätutkimuksen lähtökohdat näytti kirjanneen jo Hannes Gebhard perustellessaan pellervolaisen osuustoimintaliikkeen tarvetta. Valtioon ja politiikkaan luottaneesta demokraattisesta perinteestä Kuu-

kasjärvi esitteli Karjalan tutkimuslaitoksen kylätutkimukset, joita hän luonnehti maalaismarxilaisiksi ja vennamolaisiksi. Uuden spatiaalisen rakenteen paradigma herätti keskustelussa eniten kysymyksiä ja sen tilalle tarjottiin mm. nimitystä »markkinaorientoitunut tutkimus».

Kuukasjärven menneiden ja nykyisten tutkimussuuntausten erittelyä täydensi hyvin **Mikko Valtakar**in hahmotelma maaseudun alueellista kehittämisspolitiikkaa luotaavan tutkimuksen lähtökohdista. Hän jäseni eräitä maaseutututkimuksen ja -politiikan laiminlyömiä peruskysymyksiä. Mikä on maaseudun elävänä säilymisen ja kehittämisen yhteiskunnallinen oikeutus - kuka maaseutua tarvitsee ja mihin? Kenen ehdoilla maaseutua kehitetään ja kenelle? Kuka valtaa käyttää ja mikä on tämän vallankäytön organisoitumisen perusta?

Valtakarin puheenvuoro edusti sen tyyppistä käsitteellistä tutkimusta, jota työryhmän toinen koordinaattori **Pertti Rannikko** omassa esitelmässään peräsi. Rannikon mukaan nykyisen nopean muutoksen maailmassa maaseudun kehitystä on jäsennettävä koko ajan uudelleen. Pari vuotta vanhat tutkimukset eivät ole pystyneet ottamaan huomioon maan nykyistä talouslamaa ja itegraationäköalojen muuttumista. Rannikko vaati maaseutututkimukseen myös enemmän vertailevaa, kansainvälistä perspektiiviä. Työryhmässä kansainvälisyyttä edusti eestiläinen **Garri Raagmaa**, jonka alustuksen aiheena oli alueellinen erilaistuminen ja uudet yritykset Virossa.

Työryhmän toinen koordinaattori **Hannu Katajamäki** esitteli alustuksessaan maaseudun uusia mahdollisuuksia. Näistä monista eri poluista muodostuvaa visiota hän nimitti maaseudun kolmanneksi tieksi, joka on vaihtoehto maatalouden ylläpitäjien ja maatalouden karsijoiden hedelmättömälle kiistelylle. Suurimpiin keskusalueisiin nojaavan kehittämisajattelun ja seutuisuusiideologian vaihtoehdoksi Katajamäki tarjosi kehittämää, jossa maakunta muodostuu monenlaisista vuorovaikutussuhteista.

Empiirisistä tutkimuksista, joissa testataan maaseudun kolmannen tien toteutumismahdollisuuksia, alustivat työryhmässä **Juha Alarinta**, **Merja Haliseva** ja **Rainer Rajakallio**. Rajakallio tarkasteli sitä, voidaanko IKY:llä eli itsenäisten

kuntien yhteisöllä murtaa kuntien välistä yhteistyöviihamielisyyttä. Alarinta tarkasteli muuttuvan työn tarjoamia haasteita ja mahdollisuuksia maaseudun kehittämiseksi. Haliseva esitteli tutkimusta, jossa selvitetään laajan kyselyn avulla kaupungeissa olevaa maaseudulle muuttopotentiaalia ja kaupunkilaisten maallemuuttohalukkuuden luonnetta.

Samaan tutkimusteemaan liittyi myös **Mikko Kumpulaisen** metodinen kommentti, jossa hän tarkasteli maallemuuttaneita koskevan tutkimuksensa metodisia valintoja. Hänen aineiston käytötapansa on suomalaisessa maantieteessä vielä varsin harvinainen, sillä se perustuu laadullisen haastatteluaineiston perusteelliseen ja systemaattiseen analyysiin. Kvalitatiivisen tutkimusotteen yleistyminen maantieteessä on kaventamassa sitä metodista kuilua, joka maaseutu-maantieteen ja muiden maaseutua tarkastelevien tieteenalojen välillä Suomessa vielä 80-luvulla vallitsi. Teoreettisissa kysymyksissä kuilu on umpeutunut jo huomattavasti aikaisemmin.

Esitelmät:

- Alarinta, Juha. Muuttuva työ - haaste maaseudun kehittämiseksi.
- Haliseva, Merja. Kaupunkilaiset ja maaseudun kehittäminen.
- Katajamäki, Hannu. Onko maaseudulla kolmatta tietä?
- Kumpulainen, Mikko. Metodinen kommentti maallemuuttajien tutkimisesta.
- Kuukasjärvi, Lauri. Maaseutututkimuksen paradigmat.
- Mäki, Matti. Omatoimisuus ja sen taloudellinen merkitys suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla.
- Raagmaa, Garri. Alueellinen erilaistuminen ja uudet yritykset Virossa.
- Rajakallio, Rainer. Itsenäisten kuntien yhteisö.
- Rannikko, Pertti. Maaseutututkimuksen haasteet 1990-luvulla.
- Sireni, Maarit. Tutkimuksen kohteena monitoiminen maatalous.
- Susiluoma, Heikki. Luonnonmukainen viljely maaseudun itsesuojelestrategiana.
- Valtakari, Mikko. Maaseudun kehittämissuorituksen alueellistamisen ongelmista.